

ספרות עברית וכללית

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם – 50 נקודות
פרק שני: נושאים בין ז'אנריים – 50 נקודות
סה"כ – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: תכנית הלימודים מצורפת.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.
(3) בתשובות בשאלון זה אין להדגים באמצעות יצירה שנלמדה בשתי היחידות הראשונות וביחידה השלישית.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם

(50 נקודות)

בפרק זה שתי קבוצות של יצירות. ענה על השאלות בכל קבוצה לפי ההוראות.

קבוצה ראשונה

ענה על אחת מן השאלות 1-9 (34 נקודות).

נובלה

1. "מיכאל קולהאס" / פור־קלייסט

תאר והסבר את הביקורת המופנית בנובלה זו כלפי מוסדות החוק והשלטון.

2. "האף" / גוגול

תאר את סיום הנובלה, והסבר אם בעקבות ה"גלגולים" השונים של האף קובאליוב רואה את עצמו ואת חייו באור חדש.

3. "מותו של איוון איליץ' " / טולסטוי

אחרי שיצאו בתו ואשתו של איוון איליץ' מחדרו, אמר המספר:
משיצאו, נדמה לאיוון איליץ' כי הוקל לו: השקר הסתלק – הלך לו אָתם, אבל הכאב נשאר.
מהו השקר העומד ביסוד חייו של איוון איליץ'? הסבר והדגם כיצד שקר זה בא לידי ביטוי בנובלה.

4. "הגלגול" / קפקא

מלבד הגלגול של גריגור סמסא, גם אצל בני משפחתו מתרחש מעין גלגול.
הסבר והדגם קביעה זו על פי אחד מבני משפחתו של גריגור סמסא.

מחזה

5. "חלום ליל קיץ" / שקספיר

הסבר כיצד היסודות הקומיים במחזה זה באים לידי ביטוי בהתמודדות של אחד מזוגות האוהבים עם המכשולים העומדים בדרכם למימוש אהבתם.

6. "מהומה רבה על לא דבר" / שקספיר

כי בתחבולות תעשה לך מלחמה (משלי כד, ו) – הסבר והדגם כיצד הנאמר באמרה זו בא לידי ביטוי בעיצוב מלחמת המינים בקומדיה "מהומה רבה על לא דבר".
בסס את דבריך על מערכת יחסים אחת בקומדיה.

7. "כטוב בעיניכם" / שקספיר

תאר את דמויותיהן של רוזלינד וסיליה, והסבר כיצד התחפושות שלהן מאירות באופן ביקורת־קומי את היחסים בין המינים. הדגם את דבריך.

8. "מחכים לגודו" / בקט; "הכיסאות" / יונסקו

הסבר והדגם כיצד מוצגת במחזה שלמדת ("מחכים לגודו" או "הכיסאות") הציפייה האנושית לבשורה הגואלת. בתשובתך כתוב גם על סיום המחזה שלמדת.

9. "אימא קוראז'" / ברכט

במערכה השביעית אימא קוראז' אומרת: ארורה המלחמה! ובמערכה השמינית היא אומרת:
השלום גומר אותי.

כיצד אמירות אלה של אימא קוראז' משקפות את היחס שלה למלחמה?
הסבר והדגם את דבריך.

קבוצה שנייה

ענה על אחת מן השאלות 10-17 (16 נקודות).

10. "אודיסיאה" / הומרוס

הסבר והדגם כיצד התנכרות וקרבה באות לידי ביטוי בספר 23 ב"אודיסיאה".

11. "דון קיחוטה" / סרוונטס

ברומאן "דון קיחוטה" בא לידי ביטוי המתח בין דמיון, המבוסס על ספרות האבירים, ובין המציאות. הסבר והדגם קביעה זו. בסס את דבריך על הדמויות דון קיחוטה וסנצ'ו פאנסה, כפי שהן מוצגות באחד מן הפרקים שלמדת.

/המשך בעמוד 5/

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר הפגישה האחרונה / אנה אחמטובה

תרגום: בנימין הרשב

הַחֲזָה קָפָא לְאֵי־יִשְׁעַ,
אֶךְ צְעָדֵי הָיוּ קְלִים.
עַל יַד יָמִין אָנִי לֹבֶשֶׁת
כַּפְפָּה שֶׁל הַיָּד הַשְּׂמְאֵלִית.

נִדְמָה כֹּה הַרְבֵּה מִדְּרָגוֹת,
וַיִּדְעָתִי – הֵן רַק שְׁלִשׁ!
הָיָה לַחֵשׁ סְתוּי בֵּין תְּרִזוֹת
"תְּמוֹתַי אֶתִי בְּלִי לַחֲשֵׁשׁ!"

כִּי רָמָה אוֹתִי גוֹרְלִי,
לְאֵה, זְדוֹנִי, הַפְּכַפְּךְ."
עָנִיתִי: "אֶהוּבִי, אֶהוּבִי!
גַּם אוֹתִי. נְמוֹתָה יִחַדּוּ..."

זֶהוּ שִׁיר שֶׁל פְּגִישָׁה אַחֲרוֹנָה.
הַעֲפָתִי עֵינַי אֶל בֵּית הַשׁוּף.
רַק גְּרוֹת בַּחֲדַר־הַשְּׂנָה
בְּאוֹר צְהַב־אֲדִישׁ הַחֲשׂוֹ.

אף על פי שהדוברת בשיר כמעט אינה מתארת את רגשותיה באופן ישיר, הצער והכאב שלה ניכרים בשיר.

הסבר והדגם כיצד רגשות אלה מעוצבים בשיר.

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

קברניט שלי! רב החובל! / וולט ויטמן

תרגום: יונתן בן נחום

קברניט שלי! רב החובל! נשלם מסע הפָּרָךְ
סופות צלחנו ונוכל, עברנו את הדרך
קול פעמון מן הנמל, העם פלו מריע,
קורא הידד לאננה נועזת שהגיעה.
אך מה אדמו טפות הדם,
על מה דנה הלב!
על הספון, דומם וקר
רב החובל שוכב.

קברניט שלי! רב החובל! לך מונף הדגל
לך תרועת החצוצרות, תשואות עולי הרגל,
לך זרים ועטורים, הכל קוראים בשמך,
החוף רוגש המון חוגג, ופגני כלם אליך
אתמך ראשך כמו ידי!
הן רק תלום כוֹזב
אותך הראני קר נמת
על הספון שוכב.

רב החובל אינו עונה, וממקומו לא מש.
אין דפק לו. שפתיו חרוו. זרועי אינו חש.
מסע אימים על פגני ימים הנה עבר ותם
עגנה לבטח הספינה, הנצחון השלם
החוף צוהל, אך אנכי
לאט אצעד בכאב
על הספון, דומם וקר
רב החובל שוכב.

מבנה השיר והניגודים בו מעצבים את פניו המורכבות של הניצחון.
הסבר והדגם קביעה זו.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הנמר / ויליאם בלייק

תרגום: דורי מנור

טיגריס! טיגריס! בְּרַק אֹרֹת
בְּלִילִם שֶׁל יְעָרוֹת:
מַה יִּדְגַּנְצַח תַּחְמָה
אֶת שְׁלִמוֹתֶךָ הָאֵימָה?

אֵילוֹ תְּהוֹמוֹת, שִׁחְקִים,
אֲשֶׁר עֵינֶיךָ מְדַלִּיקִים?
מַה כְּנַפִּים לוֹ לְשֹׁאֵף?
מִי מֵהֵינּוּ אֲשִׁים לְכַף?

מֶה־אֶמֶן וּמֶה־כֶּתֶף,
גִּידֵי־לִבֶּךָ יִדְעוּ לִפְּךָ?
הוֹדוֹת לְמִי הִפְעִימָה,
אֵיזוֹ יָד בְּלִילֵת־אֵימָה?

מֶה־פִּטְשִׁישׁ, מֶה־סְמוּכָה?
אֵי כוֹרוֹ שֶׁל מַחֲךָ?
מִי סָדָן לוֹ, לְפִיתָה,
שֶׁם לְצַרֵּר אֵימוֹת־מִיתָה?

כּוֹכְבִים יְדוּ מְרוֹם
רְמַחֵי־דְמָעוֹת מְרוּי־מְרוֹם;
הַחֵיף אֲזוֹ הָעוֹשֶׂה?
הַבְּרָאָה בּוֹרְאֵה־הַשָּׂה?

טיגריס! טיגריס! בְּרַק אֹרֹת
בְּלִילִם שֶׁל יְעָרוֹת:
מַה יִּדְגַּנְצַח תַּחְמָה
אֶת חֵיל דְּמוֹתֶךָ הָאֵימָה?

הסבר והדגם מהו היחס של המשורר לנמר.

כיצד אחד מן האמצעים הרטוריים בשיר מסייע לביטוי יחס זה? הסבר והדגם את דבריך.

15. קרא את הסונט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

סונט ד' מתוך: **מותה של הגבירה לאורה** / פרנצ'סקו פטררקה

תרגום: לאה גולדברג

עֵינַיִם אֵלוּ בְּמוֹזוֹר לוֹהֵט
פְּאֲרָתִי, זוֹ הַדְּמוּת, הַיָּד, הַמִּצַּח
שֶׁהִפְרִידָתִי מֵעֲצָמַי לְנִצְחָה,
שֶׁבְּגִלְגָּלָם חֵייתִי מִתְבוֹדֵד.

זֶה הַשֶּׁעַר מְאִיר כְּפֹי יוֹקֵד,
זֶה שְׁחוֹק שֶׁל בַּת־מְלֶאֶךָ עַל רֶךְ שְׁפָתַיִם
אֲשֶׁר הִפְדָּה אֶרֶץ לְשָׁמַיִם,
אֲבוֹי, עָפָר וְאֶפֶר הֵם כְּעֵת.

אֲבָל אֲנִי עוֹד חַי. בְּכֹאֵב וְצַעַר
אֲתַע בּוֹדֵד מְאֹד כְּבֵה אוֹרִי
כְּאֵינָה טְרוּפָה בְּלֵב הַסֶּעַר.

עֲמָה יִבֵּשׁ לְעַד מַעֲיָן שִׁירִי
שֶׁקָּעָה שְׁמֹחַת־חֹשֶׁקִי כְּשֶׁלַּע סֶהַר
רַק הַקִּינָה תַעֲזִיר אֶת כְּבוֹרִי.

הן בחייה הן במותה השפיעה הגבירה לאורה על מצבו הנפשי של המשורר ועל אופי יצירתו.
הסבר והדגם קביעה זו. בתשובתך התייחס גם לאחת מדרכי העיצוב בסונט.

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

יום סָתוּ / ריינר־מריה רילקה

תרגום: שמעון זנדבנק

אֵלֵי, הַגִּיעָה עִת, הַסּוּיָז רַב.
הִטַּל צֶלֶק עַל שְׁעוֹנֵי הַשָּׁמֶשׁ,
וּבְשָׂדוֹת שֶׁלַח רוּחוֹת שֶׁל סָתוּ.

עַל פְּרֵי אֶפִיל צֹנָה וַיִּתְרוֹהוּ;
תָּן לוֹ יוֹם־יּוֹמִים עוֹד שֶׁל לֶהֱט,
הַפָּצֵר בּוֹ שִׁישְׁלָם, וְאֵל קַבְעַת
הַיִּינוּ מִתְּחַק אַחֲרוֹן הַבֵּא.

מִי שֶׁאֵין לוֹ בַּיִת, לֹא יִבְנֶה עוֹד.
מִי שֶׁהוּא גִלְמוּד, גִּלְמוּד לְעַד.
יְעוֹר, יִכְתֹּב מִכְתָּב, וְעוֹד אֶחָד,
וּבַהֲגֵרָף עֲלִים מִתִּים יִתְעָה לוֹ
אֵי־אֵן בְּסַמְטָאוֹת בְּלֵב נִטְרָד.

בשיר זה יש ניגוד בין תיאורים של שפע ומלאות ובין תיאורים של חסר ובדידות.

הסבר והדגם קביעה זו.

/המשך בעמוד 10/

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מקבילות / שארל בודלר

תרגום: בנימין הרשב

הטבע הוא מקדש, שורות סטונים חיים
פולטים בו לעתים מלים מבלבלות;
אדם חולף שם דרך יערות סמלים
אשר צופים בו בעינים מפרות.

וקמו הדים מתערבבים אי־במרחק
בתוף ממזג אהד, אפל ותהומי,
רחב כמו הליל וכמו האור הקג -
צבעים, צלילים, בשמים, שם זה לזה עונים.

יש בשם רענן, טרי כבשר תינוק,
מתוק כמו אבוב, כערכה ירק,
ולש: משחת, חוגג, עשיר - ריחות שופעים,

המתפשטים כמו דברים אינסופיים,
כקטרת, כענבר, כמור, כבאשים,
שרים התלהביות של רוח וחושים.

תאר את החוויה של האדם המטייל ב"יערות סמלים" של הטבע, והסבר כיצד דרך עיצוב אחת

בשיר מסייעת לבטא חוויה זו. הדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 11/

פרק שני: נושאים בין-ז'אנריים (50 נקודות)

ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת.

להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 18-19.

18. יצירות רבות בנושא "להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות" מדגישות את הפער בין האידיאלים והשאיפות של הדמויות (למשל השאיפה לצדק, לשוויון, לשייכות חברתית או לאומית) ובין המציאות בארץ. תאר כיצד פער זה מעוצב ביצירות שלמדת, והסבר כיצד דמות מרכזית בכל יצירה מתמודדת עמו. האם לדעתך מסתמנת ביצירות אפשרות לגשר על הפער הזה? נמק והדגם את דבריך. ענה על פי:

* רומאן או מחזה

* וסיפור קצר או שיר

19. ג' שקד טוען שהספרות הישראלית מערערת את ההנחה (שרווחה בראשית ימי המדינה) שמדינת ישראל היא כור ההיתוך של העם היהודי. לדבריו, "סיר הלחץ לא הצליח לבשל את הקשת הרחבה של הדמויות ולהפוך אותן לתבשיל אחד". (ג' שקד, ספרות אז כאן ועכשיו, 1993) כיצד קשת הדמויות (למשל דמויות מדורות שונים, ממוצא וממעמד שונה, דמויות בעלות השקפות שונות) ביצירות שלמדת מבססת קביעה זו? הסבר והדגם את דבריך. ענה על פי:

* רומאן או מחזה

* וסיפור קצר או סרט קולנוע

ספרות בעקבות השואה

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 20-21.

20. ספרות השואה מנסה "לפורר את האימה" למראות ולמילים.

(על פי אהרן אפלפלד)

כיצד ניסיון זה בא לידי ביטוי ביצירות שלמדת בנושא "ספרות בעקבות השואה", ומה הן דרכי

העיצוב המסייעות "לפורר את האימה"? הסבר והדגם את דבריך.

ענה על פי:

* סיפור קצר מאת אהרן אפלפלד **או** סיפור קצר מאת אידה פינק

* רומאן **או** הנובלה "מומיק" **או** קטע עדות

21. ביצירות רבות שנכתבו בעקבות השואה, מתוארות דמויות המתמודדות עם מוראות השואה.

תאר את דרכי ההתמודדות של דמויות ביצירות שלמדת בנושא "ספרות בעקבות השואה",

והסבר מה דרכי התמודדות אלה מלמדות על משמעות הקיום האנושי.

ענה על פי:

* רומאן אחד **או** הנובלה "מומיק"

* וסיפור קצר **או** מחזה

התבגרות בראי הספרות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 22-23.

22. ביצירות רבות בנושא "התבגרות בראי הספרות" מתבגרים מתמודדים עם מוסכמות חברתיות

ועם לחצי החברה הסובבת אותם במגוון דרכים, כגון מרד, פשרה וכניעה.

תאר את דרך ההתמודדות של הדמות המתבגרת ביצירות שלמדת בנושא זה, והסבר כיצד דרך

ההתמודדות הזאת תורמת להבנת היצירה. הדגם את דבריך.

ענה על פי:

* רומאן **או** נובלה

* וסיפור קצר **או** סרט קולנוע

23. ביצירות רבות בנושא "התבגרות בראי הספרות" מתוארות חוויות מכוננות המשפיעות על עולמו

של המתבגר.

תאר חוויה כזאת (או חוויות כאלה) ביצירות שלמדת בנושא זה, והסבר מדוע חוויה זו היא חוויה

מכוננת.

ענה על פי:

* רומאן **או** נובלה

* וסיפור קצר **או** שיר **או** סרט קולנוע

בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 24-25.

24. היצירות שלמדת בנושא "בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות" מתמקדות

בסוגיות האלה:

— תהליכי היצירה

— עמידה של היוצר מול יצירתו המוגמרת

— המפגש של הקהל עם היצירה

בחר ביצירות שלמדת בנושא זה, וקבע באיזו מן הסוגיות הנזכרות לעיל מתמקדת כל אחת

מן היצירות, וכיצד סוגיה זו באה לידי ביטוי בכל יצירה.

ענה על פי:

* מחזה

* ושיר **או** סיפור מן המיתולוגיה **או** סרט קולנוע

25. הסבר והדגם את התרומה של קשרים בין האדם ובין הטבע או את התרומה של קשרי אהבה בין

הדמויות להבנת היצירות הארספואטיות שלמדת בנושא "בכל צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות

ארספואטיות".

ענה על פי:

אחד מן הבתים בשיר "הברכה" מאת ביאליק **או** שיר מאת אלתרמן

*

* ומחזה **או** סיפור קצר

לא הכול ראליסטי

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 26-27.

26. יצירות לא ראליסטיות רבות מערערות את תפיסת המציאות של הקוראים,

מעוררות היסוס ("היה או לא היה?") ומאפשרות מגוון פרשנויות.

הסבר והדגם קביעה זו על פי:

* סיפור קצר מאת אחד מן הסופרים האלה: פרנץ קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע

* ומחזה או נובלה או סרט קולנוע

27. יצירות רבות בנושא "לא הכול ראליסטי" מתארות משברים אישיים או משברים חברתיים.

תאר משברים כאלה ביצירות שלמדת בנושא זה, והסבר את תרומת היסודות הפנטסטיים לעיצוב

המשבר.

ענה על פי:

* נובלה או רומאן

* וסיפור קצר או סרט קולנוע

נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 28-29.

28. אני זוכרת את עצמי [...] למחרת נישואי: טאטאתי את הרצפה [...] בעודי מטאטאת הרהרתי: "עכשיו אני

אישה. זה מה שעושות הנשים זה עידן ועידנים, מאז ימי עולם".

חשתי כי אני מקבלת עלי דפוס עתיק כלשהו, כה עתיק שאין עליו עוררין. זה מה שעושות הנשים מאז ימי עולם.

(אדריאן ריץ, **ילוד אישה**)

מהו הדפוס העתיק "שאינן עליו עוררין" הבא לידי ביטוי ביצירות שלמדת בנושא "נשיות וגבריות:

ייצוגי מגדר בספרות?" הסבר והדגם כיצד דפוס זה משפיע על חיי נשים ביצירות אלה.

האם הן מקבלות אותו או מורדות בו? נמק והדגם את דבריך.

ענה על פי:

* מחזה **או** נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" **או** "גבעת החול" **או** "בדמי ימיה")

* וסיפור קצר **או** שיר **או** סרט קולנוע

29. אני גדלתי בניו יורק [...] כילד מתבגר, לימדו אותנו שגברים חייבים להיות קשוחים, חייבים להיות

חזקים, חייבים להיות אמיצים, שולטים, בלי כאב, בלי רגשות מלבד זעם, ובעיקר ללא פחד.

(טוני פורטר)

האם דמויות של גברים ביצירות שלמדת בנושא "נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות" הולמות

את הסטראוטיפ הגברי שבציטוט שלעיל? נמק את דבריך, ובסס אותם על התכונות של הדמויות

שבחרת לכתוב עליהן, על התנהגותן ועל יחסיהן עם הזולת.

ענה על פי:

* נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" **או** "גבעת החול" **או** "בדמי ימיה") **או** מחזה

* וסיפור קצר **או** מדרש

בהצלחה!